

Het kind van de rekening?

Moderne vreemde talen in het mbo

Cijfers tonen aan dat er in het mbo geen sprake is van een vermeerdering, zelfs niet van een stabilisatie, maar uitsluitend van een, hier en daar zelfs drastische, vermindering van het aantal talen en lesuren. Verslag van een onderzoek.

Het verschijnen van de derde generatie eindtermen voor het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) in het kader van de Wet Educatie en Beroepsvorming (WEB) deed de hoop gloren dat men de vermindering c.q. het verlies van de hoeveelheid mvt-onderwijs sinds de invoering van de tweede generatie recht zou trekken. De formulering van de derde generatie eindtermen wekt inderdaad de schijn dat de vreemde talen een betere plaats hebben gekregen op het programma van de middelbare beroepsopleidingen in vergelijking met de tweede generatie.

'Bij de derde generatie eindtermen is vooral de positie van Frans en Duits en Spaans ernstig in de knel gekomen. Voor Engels valt het nog mee. De grote klap komt in het derde leerjaar, wanneer alleen de secretariële richting nog talen kan kiezen.'

(docent Engels)

Immers, de moderne vreemde talen hebben nu in de Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL) een plaats gekregen en in veel opleidingen van de BBL en de Beroepsopleidende Leerweg (BOL) zijn één of meer vreemde talen als keuzemogelijkheid in de eindtermen opgenomen.

Maar geluiden uit de praktijk deden ons vermoeden dat het vreemdetalenonderwijs ook nu het kind van de rekening is. Dit vermoeden wordt o.a. bevestigd door de verontwaardigde uitspraak van een aan de enquête deelnemende docent: 'Is er nu echt een enquête nodig om aan te tonen dat het helemaal fout zit met het talenonderwijs in het mbo!' Helaas wel. De antwoorden op de vraag: 'Erkent de directie van uw school het belang van de vreemde talen in het

beroepsonderwijs?', luiden voor 85% 'ja', voor 8% 'nee', voor 7% zegt de directie 'ja', maar doet 'nee'. Dit laatste wordt bevestigd door de uitkomsten van onze enquête.

Geen cijfers beschikbaar

Pogingen om bij de officiële instanties cijfers te bemachtigen zijn vóór augustus 1997 steeds op niets uitgelopen: niet het ministerie van OCenW, noch de bve, noch het Cito, noch het NaB-mvt, noch het CBS, noch het CPS, noch de ROC's zelf, noch het COLO, noch de LOB's, noch andere instanties kunnen relevante cijfers produceren omtrent de stand van zaken van het mvt-onderwijs in het mbo.

De SVM-operatie (sectorvorming en vernieuwing van het middelbaar beroepsonderwijs) met de daarmee gepaard gaande fusies, en de ingestelde autonomie van de besturen van de instellingen, met de daaruit voortvloeiende beperkingen in de budgettering, hebben gezorgd voor grote veranderingen op het organisatorische en vakinhoudelijke vlak. Voeg daarbij de geleidelijke invoering van het open leercentrum of studiehuis zonder de nodige financiële faciliteiten, en men kan begrijpen dat een en ander in de praktijk niet soepel loopt, laat staan dat er cijfers bekend zijn.

Het is eveneens begrijpelijk, maar niet verstandig, dat de leiding van een beroepsonderwijsinstelling in de eerste plaats zorg heeft voor de beroepsvakken en pas in de laatste plaats voor de vreemde talen. Beide onderdelen van de beroepsopleiding staan echter in nauw verband met elkaar: in het huidige bedrijfsleven telt communicatie even zwaar als technische knowhow. Men kan zeggen: zonder een behoorlijke (vreemde)talenkennis heeft technische kennis geen waarde. Deze opvatting sluit aan bij de nieuwe profielen van het beroepsonderwijs, en wordt eveneens uitgedragen door de minister van OCenW, die 'internationalisering' hoog in zijn vaandel draagt (zie toelichting op de WEB).

Talennetwerken

Als coördinatoren van de werkgroepen voor docenten mbo-mvt hebben wij onder 308 docenten (tezamen de netwerken voor Engels, Duits, Frans en Spaans in het mbo, verspreid over het hele land), een enquête gehouden. Deze enquête heeft geen wetenschappelijke pretentie, maar is wel een duidelijke weerspiegeling van wat er zich op de 'werkvloer' met betrekking tot de vreemde talen in het mbo afspeelt. Op deze 308 verzonden enquêteformulieren, hebben 130 nog in functie zijnde docenten gerespondeerd. Helaas is al een aantal docenten ontslagen, en het is

te begrijpen dat deze docenten niet gereageerd hebben.

De responderende docenten vertegenwoordigen bijna alle ROC's, terwijl ook nagenoeg alle beroepssectoren vertegenwoordigd zijn.

'Het talenaanbod op mijn school is kennelijk afhankelijk van het personeelsaanbod: afgelopen jaar ging de collega Duits weg, waarna besloten werd in het eerste leerjaar geen Duits aan te bieden.'

(docent Frans)

In de netwerken zitten de docenten die inzien dat zij nascholing behoeven omdat het vreemdetalenonderwijs in het beroepsonderwijs een andere aanpak vereist dan op mavo/lbo, havo, etc., namelijk zichtbaar toegepast op de praktijk- en beroepssituaties waarvoor de kandidaat wordt opgeleid. De lerarenopleidingen houden zich nauwelijks bezig met de nascholing van docenten in het mbo. Uit dit gebrek aan begeleiding zijn dan ook de netwerken ontstaan, waarin de docenten uit vrije wil en in hun vrije tijd zich bekwamen in deze specifieke manier van lesgeven.

Enquête

Na de inleidende vragen over ROC, arbeidsplaats, sector en opleiding, zijn de volgende vragen aan de docenten gesteld:

- Hoeveel lesuren per week per leerjaar en hoeveel leerlingen had u in de schooljaren '92/'93, '96/'97, en in het eerste leerjaar van '97/'98?
- Zijn er al moderne vreemde talen geschrapt, of gaan er talen uit het lesaanbod verdwijnen?
- Uit welke talen kan de leerling in uw opleiding kiezen?
- Wat is het maximale aantal vreemde talen, dat een leerling in uw opleiding in zijn pakket kan kiezen?
- Erkent de directie van uw school het belang van de vreemde talen in het beroepsonderwijs?
- Zijn er collega's vreemde talen uit uw sectie verdwenen en/of hebben zij andere taken opgedragen gekregen?
- Aan welke talen is volgens uw ervaring in het bedrijfsleven in uw regio behoefte?

Niet uit alle sectoren hebben wij voldoende respons gekregen om een definitieve conclusie te kunnen trekken. Op de vraag naar aantallen leerlingen voor de betreffende taal in verhouding tot de totale bevolking van de instelling bleek evenmin nauwelijks antwoord gegeven te kunnen worden, omdat voor veel respondenten door de vele fusies een vergelijking met de oude situatie niet meer mogelijk is. Wel is de tendens van vermindering van lesuren in het talenonderwijs in alle sectoren en voor alle talen goed zichtbaar geworden. Zelfs bij Engels, dat men als een verplicht vak mag beschouwen, is de vermindering

sector/taal	n	vermindering aantal lesuren door tweede generatie eindtermen t.o.v. 1993 (in procenten)	vermindering aantal lesuren door derde generatie eindtermen t.o.v. 1993 (in procenten)
Administratie			
Engels	19	18	21
Duits	21	14	16
Frans	24	14	35
Spaans	10	16	54
Handel			
Engels	2	0	0
Duits	5	21	29
Frans	9	5	7
Techniek			
Engels	7	28	46
Duits	9	28	43
DGO			
Engels	7	33	50
Mtro			
Engels	1	0	0
Duits	3	28	22
Frans	1	0	0
Spaans	2	13	50
Totaal	120		

tabel 1: Achteruitgang in aantal gegeven lesuren per week; per sector en per taal (n = aantal respondenten)

N.B. De cijfers in de derde kolom hebben slechts betrekking op het eerste invoeringsjaar, omdat de derde generatie eindtermen is ingevoerd in het schooljaar 1997-'98.

sector/taal	n	Talen geschrapt?		Talencollega's verdwenen/omgeschoold?	
		nee/weet niet	ja	nee/weet niet	ja
Administratie	58	34	25 (= 43%)	10	48 (= 82%)
Handel	16	8	8 (= 50%)	5	11 (= 68%)
Techniek	11	5	5 (= 54%)	5	6 (= 54%)
Dgo	4	0	0 (= 0%)	2	2 (= 50%)
Mtro	8	5	5 (= 37%)	3	5 (= 62%)

tabel 2: Aantallen respondenten die aangeven dat talen zijn geschrapt of dat collega's zijn verdwenen of omgeschoold

onverwacht groot: bij Techniek 45%. Maar ook Duits, de taal van de techniek bij uitstek, geeft een vermindering te zien van 42%. Een vermindering van 50% voor Spaans en 35% voor Frans bij Administratie lijkt ons een hinderpaal voor redelijk contact met de Romaanse landen. Overigens is in de vraagstelling nog geen rekening gehouden met de op veel scholen doorgevoerde vermindering van 10% als gevolg van het terugbrengen van een lesuur van 50 naar 45 minuten.

Onomkeerbaar

Deze cijfers over de vermindering van het aantal lessen zeggen al iets over de tendens in het talenonderwijs, maar geven nog niet genoeg houvast. Een duidelijker aanwijzing geven de aantallen geschrapte talen en verdwenen en omgeschoolde talendocenten. Deze wijzen met meer stelligheid in de richting van een vermindering van het talenonderwijs, zowel in kwantiteit als in diversiteit. Als gevolg hiervan zullen er binnen afzienbare tijd geen goed opgeleide en/of ervaren docenten meer voorhanden zijn voor het mvt-onderwijs in het beroeps-onderwijs. Dit fenomeen zal onomkeerbaar zijn. Deze cijfers en de geregistreerde opmerkingen, die soms hartekreten zijn, bevestigen onze reeds eerder gevoelde vermoedens. Zij verdienen bijzondere aandacht.

Verbaal niet sterk

Met name in de sectoren Administratie, Techniek en Dgo, ziet men een vermindering van uren en diversiteit in het talenaanbod. Zoals in sommige opmerkingen te lezen valt, is de situatie voor de toekomst nog somberder.

Voorts rekruteert het mbo zijn leerlingen vooral uit vbo/mavo: de nieuwe wet op het vbo/mavo laat eveneens een verschraving van het talenaanbod zien. Als reden daarvoor wordt vaak door de autoriteiten aangegeven dat die populatie verbaal niet sterk is. Dat neemt niet weg dat ook deze leerlingen moeten kunnen communiceren, liefst in meer dan één taal. De ervaring leert dat leerlingen van vbo/mavo en mbo wel in staat zijn tot het zich eigen maken van communicatieve vaardigheden en daar ook plezier in hebben.

Bovendien kan men door middel van het talenonderwijs de aandacht vestigen op de cultuur in het betreffende land, hetgeen de internationale communicatie, o.a. bij het zakelijke verkeer, ten goede kan komen.

Aanbevelingen

Wij hebben deze enquête uitgevoerd opdat de beleidsmakers voldoende argumenten hebben om bij de desbetreffende gremia te pleiten voor een herziening van de eindtermen van de mvt in het mbo waarbij minstens een tweede moderne vreemde taal verplicht zou moeten worden gesteld, en wel zodanig dat de abiturient taalvaardig is voor zijn beroep (1 uur Engels gedurende 1 of 2 jaar is daarvoor niet genoeg). Daarbij is het verschaffen van de voorwaarden en de faciliteiten door de ROC's ter bevordering van een op het beroep gericht talenonderwijs van groot belang.

Wij pleiten eveneens voor een lerarenopleiding die zich vertrouwd maakt met het loslaten van taalbeschouwing in de lessen, en die het accent legt op verbale communicatie in de alledaagse en beroepspraktijk.

sector/taal	n	Maximaal mogelijke aantal mvt				
		weet niet	4	3	2	1
Administratie	58	5	1	20	31	1
Handel	16	0	0	5	9	2
Techniek	11	1	0	0	7	3
Dgo	4	0	0	0	1	3
Mtro	8	0	1	6	1	0
Totaal	97	6	2	31	49	9

tabel 3: Aantallen vreemde talen die gekozen kunnen worden